

Psychometric Properties of the Turkish Version of the School Climate Questionnaire High School Form*

Aslı BUGAY¹, Petek AŞKAR², Mana Ece TUNA³, Müge ÇELİK ÖRÜCÜ⁴, Figen ÇOK⁵

ABSTRACT. The aim of this study was to examine the psychometric properties of the Turkish version of The School Climate Questionnaire. Data were collected from 542 students aged between 14-18 attending high schools in Ankara. The School Climate Questionnaire (SCQ)-High School Form, Multidimensional Students' Life Satisfaction Scale (MSLSS), Demographic Information Form were used to collect the data. Confirmatory Factor Analysis was used to test the factor structure of the questionnaire, and Cronbach Alpha was computed for reliability analysis. Pearson correlation coefficients between SCQ and MSLSS were calculated to examine the criterion-related validity of the questionnaire. The results of the study showed that the School Climate Questionnaire is a valid and reliable measure for Turkish high school students.

Keywords: School Climate Questionnaire, Confirmatory Factor Analysis, Validity, Reliability

SUMMARY

Purpose and Significance: The aim of this study was to examine the psychometric properties of the Turkish version of The School Climate Questionnaire. This scale was developed by Haynes, Emmons and Comer (1994) from Yale Child Studies Center to measure the general adaptation and the quality of the relationship between the adults and the students in the school. The School Climate Questionnaire consists of 42 items and 6 factors as resource usage, order and discipline, parental participation, school building, relationship between students and between teachers and students. The questions are answered in a 5-item Likert type format as (1) Strongly agree and (5) strongly disagree. The use of this scale has many implications in educational settings.

Methods: The sample of the study was composed of 542 (290 females, 251 males) high school students from five schools in Ankara. The age of the participants ranged from 14 to 18 years. Multidimensional Students' Life Satisfaction Scale (Huebner, 1994) and School Climate Scale (Haynes, Emmons & Comer, 1994) were used to collect the data. For the statistical analysis, PASW (SPSS 18) package, and for the confirmatory analysis, SPSS Amos 19 program was used. In order to understand whether the 6-factor model fit in the Turkish version of the questionnaire, confirmatory factor analysis was performed by using item parceling technique.

Results: Confirmatory factor analysis findings showed that the model fit perfectly [$\chi^2(137) = 353.912, p = .00; \chi^2/df$ -ratio = 2.583; GFI = .936, CFI = .947, RMSEA = .054, ve SRMR = .046]. Cronbach Alpha coefficient was calculated for the internal reliability of the questionnaire for 42 items and was found as .91. For the factors of the scale, the coefficients were .67 for resource usage; .68 for order and discipline; .70 for parental participation; .73 for school building; .88 for relationship between students; and .89 for the relation between teachers and students.

Discussion and Conclusions: The results of this study showed that the Turkish version of the School Climate questionnaire is a valid and reliable measure for Turkish high school students. As school climate affects the high school adolescents in many psychological aspects, such as their school adjustment (Eccles & Roeser 1999), the level of aggression and violent behavior that they display (Goldstein, Young & Boyd, 2008), their school drop-out rate (Lee & Burkam, 2003) and drug abuse (LaRusso, Romer & Selman, 2008), it is essential to conduct studies on this topic. Besides, there is an increase in the importance given to school bullying and school related problems in Turkey, the adaptation of the school climate questionnaire to Turkish especially for high school students seems very important. The School Climate Questionnaire proved to be a valid assessment tool for Turkish high school students.

¹ Corresponding Author, Assis. Prof. Dr. Aslı BUGAY, TED University, asli.bugay@tedu.edu.tr

² Prof. Dr. Petek AŞKAR, TED University, petek.askar@tedu.edu.tr

³ Assis. Prof. Dr. Mana Ece TUNA, TED University, mana.tuna@tedu.edu.tr

⁴ Assis. Prof. Dr. Müge ÇELİK ÖRÜCÜ, TED University, muge.orucu@tedu.edu.tr

⁵ Prof. Dr. Figen ÇOK, TED University, figen.cok@tedu.edu.tr

* The work reported here was supported by TÜBİTAK Grant 112K596

Okul İklimi Ölçeği Lise Formu'nun Türkçe Psikometrik Özellikleri *

Aslı BUGAY¹, Petek AŞKAR², Mana Ece TUNA³, Müge ÇELİK ÖRÜCÜ⁴, Figen ÇOK⁵

ÖZ. Bu araştırmanın amacı, Okul İklimi Ölçeği-Lise Formunun Türkçe'ye kazandırılması ve ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yapılmasıdır. Veriler yaşları 14-18 arasında değişen 542 lise öğrenciden toplanmıştır. Öğrencilere Okul İklimi Ölçeği(OİÖ)-Lise Formunun yanı sıra Çok Boyutlu Öğrenci Yaşam Doyum Ölçeği(ÇÖYDÖ), cinsiyet, yaş, sınıf ile ilgili bilgilerin sorulduğu Kişisel bilgi formu uygulanmıştır. Analizlerde ölçeğin faktör yapısını test etmek için doğrulayıcı faktör analizi, iç tutarlılık güvenilirliği için Cronbach Alfa kullanılmıştır. Ölçeğin ölçüt bağlantılı geçerliğini hesaplamak için ÇÖYDÖ ile OİÖ alt ölçekler arasındaki ilişki Pearson korelasyon katsayıları hesaplanarak bulunmuştur. Yapılan istatistiksel değerlendirmeler Okul İklimi Ölçeği-Lise Formunun ülkemiz için geçerli ve güvenilir olduğu konusunda kanıtlar sağlamıştır.

Anahtar Sözcükler: Okul İklimi Ölçeği-Lise Formu, Doğrulayıcı faktör analizi, Ölçüt Bağlantılı Geçerlik, Güvenirlik

GİRİŞ

Okul, gençlerin hayatlarını şekillendiren en önemli çevresel koşullardan biridir (Catalano, Haggerty, Oesterle, Fleming ve Hawkins, 2004). Gençlerin zamanlarının çoğunluğunu okulda geçirdikleri düşünüldüğünde, okul iklimi ya da buldukları okulun “kişiliği” (personality) araştırmacılar için çok önemli bir konu olmuştur. Okul iklimi, öğrenciler ve yetişkinler (öğretmen, veli, okul personeli) arasındaki etkileşimin niteliği ve sıklığı olarak da betimlenmektedir (Emmons, 1993). Okul yaşamının kalitesini ve karakterini gösterdiğine inanılan okul iklimi, örgütün psikolojik deneyimlerini etkileyen çok boyutlu örgütsel özelliklere sahiptir (Houtte, 2006). Daha açık bir deyişle, okul iklimi, “öğrenci, öğretmen, okul personeli, veliler gibi okulla ilgili tüm bireylerin standartlarını, amaçlarını, değerlerini, kişilerarası ilişkilerini, eğitim, öğretim ve liderlik uygulamalarını ve örgütsel yapının tümünü yansıtmakta ve onların mevcut okul yaşantısıyla ilgili deneyimlerine dayanmaktadır ” (Pickeral, Evans, Hughes ve Hutchison, 2009: 3). Bireysel değerler, eğitim uygulamaları ve kişisel etkileşimlerin bir yansıması olarak oluşan okul iklimi, bireyin okul hayatındaki öznel deneyimlerini büyük ölçüde etkilemektedir (Cohen, McCabe, Michelli ve Pickeral, 2009).

Genel olarak okul iklimi araştırmalarında, okul iklimiyle ilgili bu farklı boyutların okul başarısı ve öğrenci akademik başarısı gibi değişkenlerle ilişkisine ağırlık verildiği görülmektedir. Araştırmalar, okul ikliminin boyutları olan kişilerarası, organizasyonel ve öğretim ile ilgili boyutların lise öğrencilerinin okula uyumunu güçlü bir şekilde etkilediğini göstermektedir (Eccles ve Roeser 1999; Roeser ve ark. 1998, Skinner ve Wellborn 1997). Örneğin, araştırmalar olumlu okul ikliminin düşük saldırganlık ve şiddet (Brookmeyer, Fanti ve Henrich, 2006; Goldstein, Young ve Boyd, 2008) ve zorbalık davranışlarıyla ilişkili olduğunu (Meyer-Adams ve Conner, 2008; Yoneyama ve Rigby, 2006) göstermektedir. Bununla birlikte, olumlu okul ikliminin okul terki (Lee ve Burkam, 2003; Worrell ve Hale, 2001) oranlarında da düşüşe neden olduğunu saptanmıştır. Ayrıca, araştırmalar olumlu okul iklimine bağlı olarak okullarda uyuşturucu madde kullanımında düşüş ve psikiyatrik problemlerde azalma rapor etmektedir (LaRusso, Romer ve Selman, 2008). Bütün bu sonuçlara bağlı olarak, olumlu okul ikliminin ergenlerin psikolojik iyilik hallerinin önemli bir yordayıcısı olduğu kabul edilmektedir (Shochet, Dadds, Ham ve Montague, 2006).

¹ Corresponding Author, Assis. Prof. Dr. Aslı BUGAY, TED University, asli.bugay@tedu.edu.tr

² Prof. Dr. Petek AŞKAR, TED University, petek.askar@tedu.edu.tr

³ Assis. Prof. Dr. Mana Ece TUNA, TED University, mana.tuna@tedu.edu.tr

⁴ Assis. Prof. Dr. Müge ÇELİK ÖRÜCÜ, TED University, muge.orucu@tedu.edu.tr

⁵ Prof. Dr. Figen ÇOK, TED University, figen.cok@tedu.edu.tr

* The work reported here was supported by TÜBİTAK Grant 112K596

Okul iklimini oluşturan unsurlar hem kişisel algılamalara dayanmakta, hem de çevresel özelliklerden etkilenmektedir, bu yüzden de bu konu çok kapsamlı ve karmaşıktır. Buna bağlı olarak, farklı araştırmacılar okul ikliminin farklı boyutlarını irdelemiştir. Örneğin, bazı araştırmacılar okul ikliminin kişilerarası ilişkiler boyutu üzerinde çalışarak; yetişkinler ve öğrenciler arasındaki etkileşimlerin sıklığı ve kalitesi (Kuperminc, Leadbeater ve Blatt, 2001), öğrenci-öğretmen etkileşiminde güven ve saygı duyguları (Manning ve Saddlemire, 1996) gibi unsurların önemi üzerinde durmuşlardır. Bazı araştırmacılar ise çevresel faktörler (örneğin eğitim için kullanılan fiziksel binaların ve dersliklerin malzemesi gibi), okul büyüklüğü ve okul güvenliği (Freiberg, 1998) gibi okulun yapısına ilişkin düzenlemelerin okul iklimiyle ilişkisini ortaya koymuştur. Ayrıca, araştırmacılar öğrencilerin ve öğretmenlerin okul ortamına ya da okulun kişiliğine yönelik algısı (Johnson, Johnson ve Zimmerman, 1996) ve öğrencilerin akademik performansı (Johnson ve Johnson, 1993) gibi okul iklimiyle ilgili öznel süreçleri de okul ikliminin boyutları olarak ele almışlardır.

Türkiye’de de okul iklimi konusu ile ilgili çalışmalar sınırlı olmakla birlikte gün geçtikçe hız kazanmaktadır. Alanyazın incelendiğinde konuyla ilgili yapılan çalışmaların çoğunlukla ilköğretim ikinci kademe öğrencileriyle yapıldığı, lise öğrencileriyle yapılan çalışmaların ise göreceli olarak daha az sayıda olduğu gözlenmiştir. İlköğretim öğrencileriyle ilgili yapılan çalışmalarda okul iklimi ve çeşitli değişkenler arasındaki ilişkilere bakılmıştır. Örneğin, Karaman (2011) yaptığı çalışmada kız öğrencilerin okul iklimi algılarının erkek öğrencilere göre ve alt sınıflarda okuyan öğrencilerin üst sınıflarda okuyanlara göre daha olumlu; 8. sınıf öğrencilerinin kendilerini güvende hissetme düzeylerinin alt sınıflara göre daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Özdemir, Sezgin, Şirin, Karip ve Erkan (2010) tarafından yapılan çalışmada, öğrencilerin okul iklimine ilişkin algılamalarını yordayan değişkenler incelenmiştir. Araştırma sonuçları, kız öğrencilerin öğrenim gördükleri okulların iklimini erkek öğrencilere göre daha olumlu algıladıklarını göstermiştir. Öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin destekleyici olarak algılanması, akademik programlardan memnuniyet ve okula aidiyet duygusu değişkenleri, öğrencilerin okul iklimi algıları ile pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur. Ayrıca, okul iklimi algısının ergenlerin saldırgan davranışlarını yordaması (Yıldız ve Sümer, 2010), okul ikliminin zorbalık statülerini yordaması (Çalık ve ark., 2009), okul iklimiyle ilgili okuldaki sosyal ilişkiler (öğrenci-öğretmen, öğrenci-yönetici, öğrenci-öğrenci ilişkisi) ve okul çevresi (fiziksel özellikler, destek kaynakları, algılanan şiddet) gibi faktörlerin, öğrencilerin okula bağlanmalarına etkisi (Cemalcılar, 2009), okul iklimi ve güvenlik algısı arasındaki ilişki (Kartal ve Bilgin, 2009), seçim teorisi temelli güvenli okul iklimi oluşturma projesi (Çalık, Özbay, Erkan, Kurt ve Kandemir, 2006) gibi çalışmalarla okul iklimi farklı değişkenlerle birlikte ele alınmıştır. Ancak, lise öğrencilerinin okul iklimi algılarına yönelik yapılan çalışmaların oldukça sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Topal (2001)’de örgütsel okul ikliminin tüm boyutları (destekleyici lider davranışı, direktif lider davranışı, kendini işine vermiş öğretmen davranışı, endişeli öğretmen davranışı, duygusal ilişkilerde başarılı öğretmen davranışı) ve ÖSS başarısı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bulgulara göre, okulların örgütsel iklimi, destekleyici ve direktif lider davranışı, kendini işine vermiş ve endişeli öğretmen davranışı ile okulların ÖSS başarısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken, duygusal ilişkilerde başarılı öğretmen davranışı ile okulların ÖSS başarısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Doğan (2012) lise öğrencilerinin okul iklimi algısına yönelik yaptığı çalışmada, bazı sosyodemografik değişkenlerin düzeylerinin (sınıf, ailedeki birey sayısı, gelir düzeyi, annesinin eğitimi) artmasıyla birlikte öğrencilerin okul iklimini olumlu algılama düzeylerinin de arttığını belirtmiştir. Doğan (2011) bir başka çalışmada ise okul tahripçiliği ve okul iklimi arasındaki ilişkiye bakmış, okul iklimi boyutları ile okul tahripçiliği arasında olumsuz ilişki bulmuştur. Meslek lisesi öğrencilerinin okul iklimi algıları ve mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkiye bakan başka bir çalışmada ise okul iklimi ve mesleki olgunluk düzeyi arasında olumlu bir ilişki bulunmuştur (Taşkıran, 2008). Bayar ve Uçanok (2012) hem ilköğretim, hem de lise öğrencilerinin okul iklimi ve akran zorbalığı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Genel olarak hem okul ortamında, hem de sanal ortamda zorbalığa karışmayan ergenlerin okul iklimini zorba ve zorba-kurbanlara göre daha olumlu algıladıklarını bulmuşlardır.

Türkiye’de okul iklimini anlamaya yönelik yapılan çalışmalarda kullanılan ölçme araçlarının büyük bir bölümü ilköğretim öğrencilerine yöneliktir. İlköğretim öğrencilerine yönelik yapılan ölçek

geliştirme ya da uyarılma çalışmaları arasında Okul İklimi Ölçeği (Atik ve Güneri, 2013), Okul İklimi Ölçeği (Çalık ve Kurt, 2010) ve Okul İklimi Envanteri (Öğrenci Formu) (Kapıkıran-Acun ve Kapıkıran, 2010) bulunmaktadır. Diğer taraftan lise öğrencilerinin okul iklimi algılarını anlamaya yönelik iki ölçek mevcuttur. Bunlardan ilki Acarbay (2006) tarafından Türkçeye uyarlanan Kapsamlı Okul İklimi Ölçekleri (Comprehensive Assessment of School Environments-CASE; Halderson, 1990) 'dir. Ölçeğin Türkçe'ye çeviri çalışması tamamlanmış ancak henüz geçerlik ve güvenilirlik bilgileri hakkında bir çalışma yoktur. Diğer ölçek ise Arastaman ve Balcı (2013) tarafından lise öğrencileri için geliştirilmiş olan Okul İklimi Ölçeği'dir. Bu ölçek; okulda kuralları müzakere etmek/katılım sağlamak ve ilgi ve destek sağlamak/yaşam becerileri kazandırmak olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Bu ölçek Türkiye için geliştirildiği için kültürlerarası çalışmalarda kullanımında bazı sınırlılıklar oluşturabileceği düşünülmektedir.

İlgili alanyazın incelendiğinde; okul iklimini sağlıklı bir biçimde ölçebilmek ve okullardaki genel durumu araştırabilmek için farklı ölçme araçlarının geliştirildiği görülmektedir (Furlong ve ark., 2005; Garrity ve ark., 2000; Halderson, 1990). Bu ölçeklerden; Yale Çocuk Çalışmaları Merkezi, Okul Geliştirme Programı (OGP) araştırmacılarından Haynes, Emmons ve Comer (1994) tarafından geliştirilen "Okul İklimi Ölçeği" yaygın olarak kullanılmaktadır. Haynes, Emmons ve Ben-Avie'nin (2001) belirttiği gibi bu Ölçeğin geliştirilmesindeki temel görüş "her okul, öğrencilerin davranış, tutum ve başarı düzeylerinin okul iklimini yansıttığı ekolojik bir sistemdir. Bu nedenle, okul iklimindeki olumlu bir değişim okulun geliştiğine dair bir işarettir" (s. 5). Buna göre bu Ölçeğin geliştirilme ve kullanım amacı; okuldaki genel uyumu ve okulda öğrenci ve yetişkinler arasındaki ilişkinin kalitesini farklı okul düzeylerindeki öğrenciler, okul çalışanları (öğretmenler/ yöneticiler ve güvenlik görevlileri gibi) ve anne babalara yönelik olarak değerlendirmek ve bunun sonucunda okullarda olumlu okul ikliminin geliştirilebilmesine yönelik düzenlemeler yapabilmektir. Okul Geliştirme Programı kapsamında okullarda yapılan uygulamaların okul gelişimine katkılarının değerlendirilmesinde Okul İklimi Ölçeği kullanılmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, Okul Geliştirme Programı çerçevesinde yapılan eğitimsel müdahalelerin etkilerinin açık bir şekilde görülebilmesi ve eğitim programının okul gelişimine fayda sağlayacak yönlerinin daha hızlı ortaya çıkmasını sağlamak için okul iklimi ölçme araçları programın uygulandığı okullarda belirli aralıklarla uygulanmaktadır (Haynes, Emmons ve Ben-Avi, 2001). Bu nedenle, uygulanan programın etkililiğini değerlendirmede ve okulda hangi alanlarda yeniden düzenlemeler yapılacağına ilişkin karar vermede bu anket önemli bir işleve sahiptir.

Okul iklimi ölçeğinin farklı sınıf ve kullanıcılara (örn. annebaba, öğretmen formu) yönelik hazırlanmış farklı formları bulunmaktadır. Bu araştırmanın temel konusu; Okul İklimi Ölçeği-Lise Formu'un Türkçe'ye kazandırılması ve ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yapılmasıdır. Böyle bir çalışmanın yapılması lise öğrencilerinin okul iklimi algılarını çok boyutlu ölçmek için çeşitlilik sağlayacaktır. Ayrıca; bu çalışmanın Türkiye'de de OGP gibi okul iklimi programlarının hazırlanması ve uygulanan programların etkililiğinin değerlendirilmesinde de temel oluşturabileceği düşünülmektedir.

YÖNTEM

Çalışma grubu

Bu çalışmada, liseye devam eden ve yaşları 14-18 arasında değişen 542 öğrenciden veri toplanmıştır. Öğrencilerin cinsiyet dağılımları incelendiğinde, 251 erkek öğrenci, 290 kız öğrenci olduğu görülmektedir. Erkek öğrenciler veri setinin % 46.4'ünü oluştururken kız öğrenciler % 53.6'sını oluşturmaktadır. Öğrencilerin, % 22.9'u 9. sınıf, %39.6'sı 10. sınıf ve %37.5'i 11. sınıf öğrencisidir. Veriler Ankara merkezde bulunan 5 Anadolu lisesinden toplanmıştır. Okulların etik olarak gizlilik hakkını korumak amacıyla isimleri yerine "Okul 1, Okul 2" gibi bir kodlama sistemi kullanılmıştır. Buna göre, okullara ait genel bilgiler ve katılımcıların okullara göre dağılımı Tablo 1 de sunulmaktadır.

Tablo 1'de verinin toplandığı beş farklı lisedeki öğrencilere ait özellikler (taban tavan giriş puanları, fiziksel altyapı öğrenci sayısı vb.) sunulmaktadır. Bu okullar, okul türü (Anadolu Lisesi) ve il merkezinde olmak gibi bazı benzerliklere sahiptirler. Ancak, okullar sahip oldukları koşullar ve özellikler

açısından çeşitli farklılıklar da göstermektedirler. Tablo 1 incelendiğinde, kuruluş tarihi açısından en eski okulun, Okul 2 en yeni okulun ise Okul 3 olduğu görülmektedir. Ayrıca Okul 2 fiziksel olanaklar açısından da diğer okullara göre daha avantajlı görülmektedir. Okul 5 ise fiziksel olanaklar açısından en dezavantajlı okul olarak görülmektedir. Okulun kendine ait konferans salonu, spor salonu, yemekhane ve müzesi bulunmamaktadır. Okulların öğrenci, öğretmen ve derslik sayıları ele alındığında Okul 1 hariç diğer tüm okulların sayılarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Okul 1 ise diğer okulların neredeyse iki kati kadar öğrenciye sahiptir. Okulun 2013 yılı SBS puanları incelendiğinde en yüksek puana Okul 4'un, en düşük puana ise Okul 5'in sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 1

Okullara ait genel bilgiler ve katılımcıların okullara göre dağılımı

	Okul 1	Okul 2	Okul 3	Okul 4	Okul 5
Kuruluş Tarihi	1986	1923	2005	1992	1974
Fen Lab.	3	3	3	3	2
Bilgisayar Sınıfı	1	1	1	1	1
Konferans Salonu	1	1	1	1	-
Spor Salonu	1	1	1	1	-
Kütüphane	1	2	1	1	1
Yemekhane	-	1	-	-	-
Müze	-	1	-	-	-
Katılımcı sayısı	123	102	140	82	95
SBS Taban puanı	438,125	441,322	463,308	476,589	405,362
SBS Tavan puanı	469,734	465,441	476,726	481,411	422,935
Derslik sayısı	40	20	24	25	22
Öğretmen sayısı	73	42	48	54	34
Öğrenci sayısı	1018	591	610	630	593
Toplam Katılımcı: 542					

İşlem

Araştırmada, araştırmacılara hız ve pratiklik kazandırması amacıyla kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Veri toplamaya başlamadan önce araştırmacıların bağlı olduğu üniversitenin İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan, daha sonra ise Milli Eğitim Bakanlığı'ndan yasal izin alınmıştır. Araştırmada kullanılan ölçekler öğrencilere sınıf ortamında araştırmacılar tarafından uygulanmıştır. Uygulama öncesinde öğrencilere araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş ve gönüllü olan öğrencilere ölçekler uygulanmıştır. Uygulama yaklaşık olarak 20-25 dakika arasında değişmiştir.

Veri Toplama Araçları

Çokboyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği : Huebner (1994) tarafından geliştirilen Çokboyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği'nin (Multidimensional Students' Life Satisfaction Scale), özgün formu 10'u olumsuz toplam 40 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin beş boyutu bulunmaktadır: Aile, arkadaş, okul, benlik ve yaşanılan çevre. Ölçek maddeleri dört seçenek üzerinde yanıtlanmaktadır: (1) Hiçbir zaman, (2) bazen, (3) sık sık, (4) her zaman. Olumsuz maddelerin tersten puanlanması ile elde edilen puanların yüksek olması yaşam doyumunun da arttığını göstermektedir.

Ölçeğin, 3.-5. sınıf öğrencilerinden oluşan örneklem için geçerlik ve güvenilirliği yeterli düzeyde bulunmuştur Ayrıca ölçeğin ölçüt bağlantılı geçerliğini hesaplamak için kullanılan ölçeklerle (Çocuklar için Yalnızlık ve Sosyal Doyumsuzluk Ölçeği, Okul Yaşam Kalitesi Ölçeği, Kendini Tanımlama Ölçeği)

arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (Huebner, 1994). Daha sonra ölçeğin 6.-8. sınıflar için geçerlik ve güvenilirliği test edilmiş ve yeterli bulunmuştur (Huebner ve ark. 1998). Ölçeğin, lise öğrencileri (Gilman ve ark., 2000), 3.-8. sınıflardaki Kanadalı öğrenciler (Greenspoon ve Saklofske, 1998) ve Koreli ilköğretim öğrencileri (Park ve ark., 2004) üzerinde de psikometrik özellikleri incelenmiştir. Çivitci (2007) tarafından ÇÖYDÖ'nin Türkçe'ye uyarlanması, ilk ergenlik dönemindeki öğrenciler için yapılmıştır. Bu çalışmada ise Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .89 olarak bulunmuştur.

Kişisel Bilgi Formu: Katılımcılara ait, cinsiyet, sınıf, yaş ve okudukları okul değişkenleriyle ilgili bilgilerin elde edilmesi amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Okul İklimi Ölçeği-Lise formu: Bu anket okuldaki genel uyumu ve okulda öğrenci ve yetişkinler arasındaki ilişkinin kalitesini ölçmek amacıyla Yale Çocuk Çalışmaları Merkezinden Haynes, Emmons ve Comer (1994) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin, kaynakların kullanımı, düzen ve disiplin, annebaba katılımı, okul binası, öğrenciler arası ilişkiler, öğrenci-öğretmen ilişkisi olmak üzere 6 alt boyutu bulunmaktadır.

Ölçek, 42 maddelik (örneğin, "Sınıftaki öğretmenler öğrencilerinin problemlerine yardım ederler") 5'li Likert tipi bir ölçektir. Maddeler (1) Kesinlikle katılıyorum, (5) Kesinlikle Katılmıyorum biçiminde derecelendirilmiştir. Ölçekte Madde 1, 3, 7, 14, 18, 20, 25, 31, 32, 34, 35, 39, 40, ve 41 okul iklimine ilişkin olumsuz ifadeler içerdiği için ters puanlandırılır. Maddenin alabileceği en yüksek ortalama puan 5.0'dır. En düşük ise 1.0'dır. Örnek olarak, eğer öğrenci-öğretmen ilişkisi ortalama 4.5 civarındaysa, bu durum öğrencilerin öğrenci-öğretmen arasında olan güven, saygı ve önem düzeylerinin yüksek olduğunu gösterir.

Ölçeğin Çeviri Çalışması

Ölçeği geliştiren yazarlardan Türkçe çevirisi için gerekli izinler yazılı olarak alındıktan sonra ölçeğin çevirisine başlanmıştır. Ölçeğin çeviri çalışması kapsamında önce ölçek orijinal dilden hedef kitlenin diline Psikolojik Danışma ve Rehberlik uzmanları tarafından çevrilmiştir. Böylece her maddeye ait 3 farklı çeviri oluşturulmuştur. Daha sonra eğitim alanında öğretim üyesi olan iki farklı uzman her madde için oluşturulan 3 farklı çeviri arasından her madde için en uygun olan çeviriyi seçmişler, gerektiğinde kendileri bazı değişikliklerde bulunmuşlardır. Sonra ölçeğin taslak olarak oluşturulan çevirisi, İngilizce alanında bir uzman tarafından tekrar orijinal dile geri çevrilmiştir. Eğitim alanındaki uzmanlardan biri tarafından orijinal ölçek ve Türkçeden yapılan çeviri arasındaki tutarlılık kontrol edilmiştir. Ölçeğin anlaşılabilirliğini test etmek amacıyla Okul 4'ün 9. Sınıfından 17 öğrenciyle odak grup çalışması yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında öğrencilere maddeler tek tek okutularak ve "Bu soru sizce ne anlama geliyor", "Açıklamalar sizce ne anlama geliyor" gibi sorular sorularak her bir ifadenin ne kadar anlaşılacağına bakılmıştır. Öğrenciler kendileri için açık olmayan maddelerle ilgili önerilerini ölçek üzerine not almışlardır. Daha sonra odak grup çalışması sonucunda ortaya çıkan öneriler değerlendirilerek ölçek maddeleri üzerinde gerekli düzeltmeler yapılmış ve ölçeğe son hali verilmiştir.

Veri analizi

Analizlerde, ölçeğin faktör yapısını test etmek için doğrulayıcı faktör analizlerinden yararlanılmıştır. Ölçeğin iç tutarlık güvenilirliğini test etmek için Cronbach Alfa katsayısı hesaplanmıştır. Araştırmada analizlerin yapımında PASW (SPSS 18) paket, doğrulayıcı faktör analizi için SPSS Amos 19 paket programı kullanılmıştır.

BULGULAR

Doğrulayıcı Faktör Analizi

Verilerin değerlendirilmesinde ölçeğin Emmons, Haynes ve Comer (2002) tarafından öngörülen altı faktörlü modellere uyumunu sınamak için doğrulayıcı faktör analizi "madde parselleme tekniği (item parceling technique)" kullanılarak yapılmıştır. Bandalos ve Finney (2001)'e göre kullanılan bu teknik özellikle çok madde sayılı ölçeklerde daha iyi sonuç vermektedir. Ayrıca bu teknik daha sürekli ve normal dağılım verileri elde etmek ve DFA modelin uyum değerlerini geliştirmek için önerilmektedir. Bu

nedene yapılan çalışmada bu teknik kullanılarak analizler test edilmiştir. Önerilen model test edilmiş ve bulgular [$\chi^2(137) = 353.912$, $p = .00$; χ^2/df -ratio = 2.583; GFI = .936, CFI = .947, RMSEA = .054, ve SRMR = .046] çok iyi düzeyde olduğunu göstermiştir. Bulgulara ait Parametre tahminleri Tablo 2 'de gösterilmiştir. Her parametre tahmini değeri (sütun1), standart hata (sütun 2) ve kritik oran (sütun 3) olarak listelenmiştir.

Tablo 2
Okul İklimi Ölçeği'nin Parametre Tahminleri

			Faktör Yüklenimleri	S.E.	C.R.	p
Parsel 1	<-----	KK	.729			
Parsel 2	<-----	KK	.722	.081	10.233	< .001
Parsel 3	<-----	KK	.414	.047	7.705	< .001
Parsel 4	<-----	DD	.591			
Parsel 5	<-----	DD	.690	.102	11.449	< .001
Parsel 6	<-----	DD	.727	.108	11.755	< .001
Parsel 7	<-----	ABK	.342			
Parsel 8	<-----	ABK	.872	.323	6.817	< .001
Parsel 9	<-----	ABK	.659	.247	6.963	< .001
Parsel 10	<-----	OB	.691			
Parsel 11	<-----	OB	.772	.084	13.775	< .001
Parsel 12	<-----	OB	.700	.105	13.125	< .001
Parsel 13	<-----	ÖAİ	.783			
Parsel 14	<-----	ÖAİ	.753	.054	17.915	< .001
Parsel 15	<-----	ÖAİ	.842	.059	20.238	< .001
Parsel 16	<-----	ÖAİ	.750	.073	17.846	< .001
Parsel 17	<-----	ÖÖİ	.794			
Parsel 18	<-----	ÖÖİ	.884	.053	22.393	< .001
Parsel 19	<-----	ÖÖİ	.858	.048	21.763	< .001

Not: KK: Kaynak Kullanımı, DD: Düzen Disiplin, ABK: Annebaba Katılımı, OB: Okul Binası, ÖAİ: Öğrenciler Arası İlişkiler, ÖÖİ: Öğrenci Öğretmen İlişkisi

Sonuçlar, Okul İklimi Ölçeğinin Türkçe formunun Emmons, Haynes ve Comer (2002) tarafından önerilen 6 faktörlü modelin veriye istatistiksel olarak iyi uyum sağladığını göstermektedir. Sonuç olarak, Türkçe formu için faktör yapısının orijinal faktör yapısıyla tutarlı sonuçlar gösterdiği bulunmuştur.

Ölçeğin Güvenirliğine İlişkin Sonuçlar

Ölçeğin iç tutarlığı için Cronbach alfa katsayısı hesaplanmış ve 42 maddelik ölçeğin iç tutarlık katsayısı .91 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt faktörlerine ilişkin iç tutarlık katsayıları ise, Kaynak Kullanımı için .67; Düzen ve Disiplin için .68; Annebaba Katılımı için .70; Okul Binası için .73; Öğrenciler Arası İlişkiler için .88; Öğrenci-Öğretmen İlişkisi için .89 olarak bulunmuştur. Güvenirlik değerleri için alt kabul sınırı 0.60, 0.60-0.65 arası düşük, 0.65-0.70 arası orta düzey ve 0.70 üstü iyi düzey

olarak kabul edilmektedir (Everitt ve Skronnal, 2010). Bu açıdan bakıldığında elde edilen bu değerler, ölçekten elde edilen ölçümlerin güvenilirlik için yeterli olarak kabul edilmektedir.

Tablo 4

Okul İklimi Ölçeği ile Çokboyutlu Öğrenci Yaşam Doyum Ölçeğinin Birbiri ile Korelasyonu

Ölçek İsimleri	ÇÖYDÖ	Arkadaş	Okul	Çevre	Aile	Benlik
Okul İklimi Ölçeği	.53**	.30**	.57**	.36**	.23**	.24**
Kaynak Kullanımı	.24**	.20**	.18**	.19**	.07	.13**
Düzen ve Disiplin	.32**	.25**	.38**	.19**	.12**	.13**
Annebaba Katılımı	.19**	.03	.24**	.19**	.15**	.04
Okul Binası	.28**	.16**	.28**	.20**	.11*	.12**
Öğrenciler Arası İlişkiler	.52**	.41**	.48**	.32**	.23**	.28**
Öğrenci -Öğretmen İlişkisi	.47**	.18**	.60**	.31**	.21**	.20**

Not: ÇÖYDÖ: Çokboyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği toplam puanı;

**p<.01 *p<.05

Ölçüt-Bağımlı Geçerlik

Ölçeğin ölçüt bağlantılı geçerliğini hesaplamak için Çokboyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği ile Okul İklimi Ölçeği alt ölçekler arasındaki ilişki Pearson korelasyon katsayıları hesaplanarak bulunmuştur. Tablo 4'te sonuçlar verilmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Okul iklimi, liseye devam eden ergenleri psikolojik açıdan başta okula uyum olmak üzere (Eccles ve Roeser 1999; Way, Raddy ve Rhodes, 2007), saldırganlık ve şiddet davranışlarının düzeyi (Goldstein, Young ve Boyd, 2008), okul terki (Christle, Jolivet ve Nelson, 2007; Lee ve Burkam, 2003) ve uyuşturucu madde kullanımı (LaRusso, Romer ve Selman, 2008) gibi pek çok konuda etkilediği için bu alanda çalışmaların sürekli olarak güncellenmesi büyük önem arz etmektedir. Ayrıca, Türkiye'de okul zorbalığı ve okul temelli sorunlar (devamsızlık, okul terki, vs.) gibi konulara verilen önemin artmasından (Örn. Çalık, Özbay, Erkan, Kurt ve Kandemir, 2006; Yıldız ve Sümer, 2010) hareketle Okul İklimi Ölçeği-Lise Formu'nun dilimize ve özellikle de lise düzeyi öğrencileri için kazandırılması önemli görülmektedir.

Bu çalışmada Okul İklimi Ölçeği'nin Türkçe Form'unun psikometrik özellikleri, ölçeğin yapı geçerliği ve iç tutarlılığı incelenmiştir. Yapı geçerliğinin belirlenmesi için doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Faktör yapısını test etmek için önerilen altı faktörlü orijinal model test edilmiş ve bulgular Emmons, Haynes ve Comer (2002) tarafından önerilen orijinal faktör yapısının iyi bir şekilde uyum gösterdiğini doğrulamıştır. Ayrıca, ölçeğin güvenilirliği için ölçeğin hem toplam puanı hem de alt faktörler için iç tutarlılık katsayısı hesaplanmış ve ölçeğin yeterli güvenilirliğe sahip olduğu görülmüştür. Sonuç olarak, yapılan istatistiksel değerlendirmeler Okul İklimi Ölçeği'nin Türkçe formunun ülkemiz için geçerli ve güvenilir olduğu konusunda kanıtlar sağlamıştır.

Bu çalışmada, ölçeğin benzer ölçekler geçerliği için Çokboyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği kullanılmıştır. Yaşam Doyumu, en az Okul İklimi kadar önemli, okul temelli sorunları etkilediği düşünülen bir kavramdır. Yaşam doyumunun aile, arkadaş, okul, çevre ve benlikten algılanan doyum şeklinde çok boyutlu bir kavram olarak ele alınması, altı alt boyuta sahip Okul İkliminin değerlendirilmesinde çok faydalı olmaktadır. Yapılan çalışmalar yaşam doyumu yüksek olan ergenlerin akran ve ebeveynleriyle daha olumlu ilişkiler kurduğunu, okula ve öğretmenlere yönelik daha olumlu tutumlar sergilediklerini ve akademik olarak daha başarılı oluklarını, özetle olumlu ergen gelişimi ve

yaşam doyumu arasında pozitif korelasyon, problem davranışlarıyla negatif korelasyon olduğunu göstermektedir (Gilman, ve Huebner, 2006).

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar, iki ölçek toplam puanları ve ölçeklerin alt faktörleri arasında yüksek olumlu ilişki olduğunu göstermiştir. İki ölçek arasındaki yüksek olumlu ilişkinin, Okul İklimi Ölçeği'nin geçerliği için bir kanıt olarak ele alınmıştır. Bulgular, özellikle okul iklimi alt boyutlarından Öğrenciler Arası İlişkiler ve Öğrenci-Öğretmen İlişkisi ile Öğrenci Yaşam Doymu ölçeği arasında güçlü olumlu bir ilişki olduğunu vurgulamaktadır. Bu sonuçlar, okuldaki kişilerarası etkileşimin öğrenciler üzerindeki olumlu etkilerini gösteren çalışmalarla tutarlılık göstermektedir (Kuperminc, Leadbeater ve Blatt, 2001; Manning ve Saddlemire, 1996).

Özet olarak Okul İklimi Ölçeği'nin Türkçe Formu psikometrik uygunluğunun yeterli düzeyde olduğu görülmektedir. Bu anket kullanılarak, lise öğrencilerinin okul iklimi ile ilgili algılamalarının çok boyutlu olarak değerlendirilmesi ve buna göre okullarda gerekli iyileştirmelerinin yapılabileceği umulmaktadır. Bununla birlikte, okulların gelişimi için geliştirilen okul iklimi programlarının etkililiğinin ölçülmesinde de bu aracın hem araştırmacılar ve hem de uygulamada çalışan öğretmenler ve yöneticilere fayda sağlayacağı umulmaktadır. Ayrıca, bu araştırma sonuçlarının, ölçeğin kültürel geçerliliği konusunda veri sağlayarak, kültürler arası çalışmalara temel olacağı beklenilmektedir. Okul iklimi öğrencilerin gelişimleri ve iyilik durumlarıyla ilişkili olduğundan ölçeğin pek çok psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine temel oluşturacağı ümit edilmektedir.

Ancak bu araştırma sonuçları, kesitsel veri toplama yöntemi ve kolay ulaşılabilir (convenient sampling) örnekleme yöntemi taşıdığı bazı sınırlılıklara sahiptir. Bu sınırlılıkları gidermek amacıyla, seçkisiz örnekleme yöntemi ve test tekrar test analizi kullanılarak ölçeğin zaman içerisindeki güvenilirliği tekrar test edilmelidir. Ayrıca ölçeğin psikometrik özelliklerini meslek lisesi, imam hatip gibi farklı okul türlerinde incelenmesinin ölçeğin normlarının oluşması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acarbay, F. Y. (2006). *Kapsamlı Okul İklimini Değerlendirme Ölçeği'nin (Öğrenci Formu) Türkçe Dilsel Eşdeğerlik Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arastaman, G. ve Balcı, A. (2013). Investigation of high school students' resiliency perception in terms of some variables. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(2), 922-928.
- Atik, G., ve Yerin Güneri, O. (2013). School Climate Survey for middle school students: Validity and reliability study of Turkish form [Ortaokul öğrencileri için Okul İklimi Ölçeği: Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması]. Dünya Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur. Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Bandalos, D. L., ve Finney, S. J. (2001). Item parceling issues in structural equation modeling. In G. A. Marcoulides & R. E. Schumacker (Eds.), *Advanced structural equation modeling: New Developments and techniques*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Bayar, Y. ve Ucanok, Z. (2012). School Social Climate and Generalized Peer Perception in Traditional and Cyberbullying Status. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 12(4), 2352-2358.
- Brookmeyer, K. A., Fanti, K. A., ve Henrich, C. C. (2006). Schools, parents, and youth violence: A multilevel, ecological analysis. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 35(4), 504-514.
- Catalano, R. F., Haggerty, K. P., Oesterle, S., Fleming, C. B., ve Hawkins, J. D. (2004). The importance of bonding to school for healthy development: Findings from the Social Development Research Group. *Journal of School Health*, 74, 252-261.
- Cemalcılar, Z. (2009). Schools as socialisation contexts: Understanding the impact of school climate factors on students' sense of school belonging. *Applied Psychology: An International Review*. 59(2), 243-272, doi: 10.1111/j.14640597.2009.00389.x

- Christle, C. A., Jolivette, K. ve Nelson, C. M. (2007). School characteristics related to high school dropout rates. *Remedial and Special Education*, 28(6), 325-339.
- Cohen, J., McCabe, L., Michelli, N. M., ve Pickeral, T. (2009). School climate: Research, policy, practice, and teacher education. *The Teachers College Record*, 111(1), 180-213.
- Çalık, T. ve Kurt, T. (2010). Okul İklimi Ölçeğinin (OIÖ) Geliştirilmesi, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları. *Eğitim ve Bilim*, 35(157), 167-180.
- Çalık, T., Özbay, Y., Erkan, S., Kurt, T., ve Kandemir, M. (2006). *Seçim teorisi temelli güvenli okul iklimi oluşturma projesi*. Proje No: 106K016. (Proje, Tübitak Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmalarını Destekleme Grubu (SOBAG) tarafından desteklenmiştir.
- Çalık, T., Özbay, Y., Özer, A., Kurt, T. ve Kandemir, M. (2009). İlköğretim okulu öğrencilerinin zorbalık statülerinin okul iklimi, prososyal davranışlar, temel ihtiyaçlar ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 15(60), 555-576.
- Çivitci, A. (2007). Çokboyutlu öğrenci yaşam doyumu ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları [The Adaptation of Multidimensional Students' Life Satisfaction Scale into Turkish: Validity and Reliability Studies]. *Eğitim Araştırmaları-Eurasian Journal of Educational Research*, 26, 51-60. ,2007.
- Doğan, S. (2011). Genel lise öğrencilerinin algılarına göre okul tahripçiliği ile okul iklimi arasındaki ilişki. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 36 (385), 24-31.
- Doğan, S. (2012). Lise öğrencilerinin okul iklimi algıları. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (10), 55-92.
- Eccles, J.S. ve Roeser, R.W. (1999). *School and community influences on human development*. In M.H. Boorstein & M.E. Lamb (Eds.), *Developmental Psychology: An Advanced Textbook*. Fourth Edition (pp. 503-554). Hillsdale, NJ: Erlbaum
- Emmons, C. L. (1993). *School development in an inner city: An analysis of factors selected from Comer's program using latent variable structural equations modeling*. Doctoral Dissertation, The University of Connecticut, Storrs.
- Emmons, C. L., Hayes, N. M., ve Comer, J. P. (2002). *The school climate survey revised- elementary and middle school version*. New Haven, CT: Yale University Child Study Center.
- Everitt, B. S. ve Skrondal, A. (2010). *The Cambridge dictionary of statistics. Fourth Edition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Freiberg, H. J. (1998). Measuring school climate: Let me count the ways. *Educational Leadership*, 56(1), 22-26.
- Furlong, M.J., Greif, J.L., Bates, M.P., Whipple, A.D., Jimenez, T.C. ve Morrison, R. (2005). Development of the California school climate and safety survey-short form. *Psychology in the Schools*, 42(2), 137-149.
- Garrity, C., Jens, K., Porter, W., Sager, N. ve Short-Camilli, C. (2000). *Bully-proofing your school: A comprehensive approach for elementary school*. Chapter Three: Colorado school climate survey, elementary school student report, (pp.55-61) (2nd Edi.), Longmont, CO: Sopris West.
- Gilman, R., ve Huebner, E. S. (2006), Characteristics of adolescents who report very high life satisfaction, *Journal of Youth and Adolescence*, 35, 293-301.
- Gilman SE., Kawachi I., Fitzmaurice GM., ve Buka L. (2002). Socioeconomic status in childhood and the lifetime risk of major depression. *International Journal of Epidemiology*, 31(2):359-367.
- Goldstein, S. E., Young, A., ve Boyd, C. (2008). Relational aggression at school: Associations with school safety and social climate. *Journal of Youth and Adolescence*, 37(6), 641-654.
- Greenspoon, P. J., ve Saklofske, D. H. (1998). Confirmatory factor analysis of the multidimensional Student's Life Satisfaction Scale. *Personality and Individual Differences*, 25, 965-971.
- Halderson, C. (1990). *Comprehensive assessment of school environments: Technical manual*. Alexandria, VA: National Association of Secondary School Principals.

- Haynes, N.M., Emmons, C.L. ve Ben-Avie, M. (2001). *School climate surveys: Revised Manual*. New Haven, CT: Yale Child Development Center, School Development Program.
- Haynes, N.M., Emmons, C.L. ve Comer, J.P. (1994). *School climate surveys*. New Haven, CT: Yale Child Development Center, School Development Program.
- Haynes, N. M., Emmons, C. L., ve Woodruff, D. W. (1998). School Development Program effects: Linking implementation to outcomes. *Journal of Education for Students Placed at Risk*, 3(1), 71-85.
- Houtte, M. V. (2006). Tracking and teacher satisfaction: Role of study culture and trust. *The Journal of Educational Research*, 99(4), 247-256.
- Huebner, E. S. (1994). Preliminary development and validation of a multidimensional life satisfaction scale for children. *Psychological Assessment*, 6, 149-158.
- Huebner, E. S., Laughlin, J. F., Ash, C. ve Gilman, R. (1998). Further validation of the Multidimensional Students' Life Satisfaction Scale. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 16, 118 – 134.
- Johnson, W. L., ve Johnson, M. (1993). Validity of the quality of school life scale: A primary and second-order factor analysis. *Educational & Psychological Measurement*, 53(1), 145-153.
- Johnson, W. L., Johnson, A. M., ve Zimmerman, K. (1996). Assessing school climate priorities: A Texas study. *The Clearing House*, 70(2), 64-66.
- Kapıkıran-Acun, N. ve Kapıkıran, Ş. (2010). School Climate Inventory: Exploratory and confirmatory factor analysis and reliability-validity. *Eğitim Araştırmaları-Eurasian Journal of Educational Research*, 42, 117-177.
- Karaman, Ö. (2011). *İlköğretim okullarında şiddetin yaygınlığı: Okul iklimi, okul kültürü ve fiziksel özellikler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kartal, H. ve Bilgin, A. (2009). Bullying and school climate from the aspects of the students and teachers. *Eurasian Journal of Educational Research*, 36, 209-226.
- Koth, C. W., Bradshaw, C. P., ve Leaf, P. J. (2008). A multilevel study of predictors of student perceptions of school climate: The effect of classroom-level factors. *Journal of Educational Psychology*, 100(1), 96.
- Kuperminc, G. P., Leadbeater, B. J., ve Blatt, S. J. (2001). School social climate and individual differences in vulnerability to psychopathology among middle school students. *Journal of School Psychology*, 39(2), 141-159.
- LaRusso, M., Romer, D., ve Selman, R. (2008). Teachers as builders of respectful school climates: Implications for adolescent drug use norms and depressive symptoms in high school. *Journal of Youth and Adolescence*, 37(4). Retrieved October 20, 2010, from <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=4&hid=4&sid=0d5a9cf2-6250-4261-a392-179c1cc5b345%40sessionmgr14&bdata=JnNpdGU9ZWZwhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=afh&AN=31160774>
- Lee, V.E., ve Burkam, D.T. (2003). Dropping out of high school: The role of school organization and structure. *American Educational Research Journal*, 2, 353-393.
- Manning, M. L., ve Saddlemire, R. (1996). Developing a Sense of Community in Secondary Schools. *NASSp Bulletin*, 80(584), 41-48.
- Meyer-Adams, N., ve Conner, B. T. (2008). School violence: Bullying behaviors and the psychosocial school environment in middle schools. *Children & Schools*, 30(4), 211-221.
- Meraviglia, M. G., Becker, H., Rosenbluth, B., Sanchez, E., ve Robertson, T. (2003). The ExpectRespect Project Creating a Positive Elementary School Climate. *Journal of Interpersonal Violence*, 18(11), 1347-1360.
- Özdemir, S., Sezgin, F., Şirin, H., Karip, E. ve Erkan, S. (2010). İlköğretim Öğrencilerinin Okul İklimine İlişkin Algılarını Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi.[Examining the variables predicting primary school students' perceptions of school climate] *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38, 213-224.

- Park, N., Peterson, C., ve Seligman, M. E. P. (2004). Strengths of character and well-being. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 23, 603-619.
- Pickeral, T., Evans, L., Hughes, W. ve Hutchison, D. (2009). *School Climate Guide for District Policymakers and Educational Leaders*. New York, NY: Center for Social and Emotional Education. (Available on: <http://www.schoolclimate.org/climate/districtguide.php>)
- Roeser, R.W., Eccles, J.S., ve Sameroff, A.J.(1998). Academic and emotional functioning in early adolescence: Longitudinal relations, patterns, and prediction by experience in middle school. *Developmental Psychopathology*, 10: 321–352.
- Shochet, I. M., Dadds, M. R., Ham, D., & Montague, R. (2006). School connectedness is an underemphasized parameter in adolescent mental health: Results of a community prediction study. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 35, 170-179.
- Skinner, E. A., ve Wellborn, J. G. (1997). Children's coping in the academic domain. In S. A. Wolchik & I. N. Sandler (Eds.), *Handbook of children's coping with common stressors: Linking theory and intervention* (pp. 387 - 422). New York: Plenum.
- Taşkıran, A. (2008). *Meslek lisesi öğrencilerinin okul iklimi alguları ile mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Topal , Ö. S.,(2001). Okul ikliminin okulların ÖSS başarıları ile ilişkisi -Eskisehir il merkezi devlet liseleri örneği- (Yüksek Lisans Tezi) Eskisehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eskisehir.
- Yıldız, E. Ç. ve Sümer, Z. H. (2010). Saldırgan Davranışlarını Yordamada Çevresel Risk, Çevresel Güvenlik ve Okul İklimi Algısı. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(34), 161-171.
- Yoneyama, S. ve K. Rigby (2006) 'Bully/Victim students and classroom climate', *Youth Studies Australia*, 25 (3):34-41.
- Way, N., Reddy, R. ve Rhodes, J. (2007). Students' perceptions of school climate during the middle school years: Associations with trajectories of psychological and behavioral adjustment. *American journal of community psychology*, 40(3-4), 194-213.
- Worrell, F. C., ve Hale, R. L. (2001). The relationship of hope in the future and perceived school climate to school completion. *School Psychology Quarterly*, 16(4), 370-388.